

ning. Noëlie Vialles (og Beatrix Le Wita, anmeldt andetsteds i dette bind) er blandt de første i denne serie. Og det er velfortjent. Bogen, som kom på fransk i 1987, er en overraskende, omhyggelig, skarpsindig og morsom undersøgelse af et fænomen, der har en diskret men central plads i vort samfund: slagteriet.

Vialles har gjort feltarbejde i slagterierne i den sydvestfranske Adour-region, hun har snakket med slagterne på arbejde og hjemme, og hun har gjort historiske studier til perspektivering af feltarbejdet, ligesom hun har studeret lovgivningen på området. Men først og fremmest har hun fået idéen og sat sig igennem på trods af udbredt modstand. „Der er ikke noget at studere“ var standardbemærkningen, og denne modvilje udgør en af hendes kilder til forståelsen af slagteriets kulturelle placering og ordning. Slagterierne er både placeret og indrettet netop med henblik på, at der intet skal være at se. De er flyttet længere og længere væk fra byerne, de er præget af rindende vand som modvægt mod det rindende blod, der afslører deres dystre hemmelighed, de er omhyggeligt indrettet, så de levende dyr er skilt fra det døde kød, det snavsede liv fra det rene, blodløse produkt, og selve drabet er ikke bare indhegnet af mure og skærme, det er også koreografisk opløst i en grad, så man ikke kan fastslå hvem, der faktisk dræber dyret.

Vialles gennemgår minutøst den fysiske indretning af slagtehalerne, den håndværksmæssige praksis, lovens regler og dagens gang. Og når man har fulgt hende gennem detaljerne, indser man, at det netop er dem, som meddeler det kulturelle indhold. Slagterierne tjener to formål. På den ene side skaffer de os vort kæreste fødeemne. Og på den anden side omgiver de denne fremskaffelse med en effektiv kamouflage, der udspringer af en rituel orden. Omdrejningspunktet i omklassificeringen fra dyr til kød er fjernelsen af blodet fra kadaveret; alle de øvrige fremgangsmåder kan ses som udbygninger af denne centrale, kulturelle nødvendighed. Blod er liv, og derfor er blod snavs i forbindelse med kød, der netop definatorisk er uden liv. Slagterierne skiller livet fra kødet med en respektfuld omhu, der vitterligt fortjener navn af ritual. Ritualiseringen viser, at hverken kødspisere eller slagtere er rå og ufølsomme over for drabets betydning. Komplicerede, symbolske ordener rejser vi for at slå bro over betydningsfulde afgrunde.

En fremragende bog og et eksempel til efterlevelse. Anbefales varmt.

Anne Knudsen
Institut for Historie, Kultur og
Samfundsbeskrivelse
Odense Universitet

ELAINE WARD: *Indigenous Peoples between Human Rights and Environmental Protection – Based on an Empirical Study of Greenland.* Publications from the Danish Centre for Human Rights nr. 47. København: Danish Centre for Human Rights. 1994. 172 sider. ISBN 87-89040-68-6. Pris 180 kr.

1993 blev af FN udråbt til „Internationalt år for Verdens indfødte folk.“ Temaet for året var: „Indfødte folk: et nyt partnerskab“. Med dette udgangspunkt præsenterer Det Danske Center for Menneskerettigheder deres publikation nr. 47 med spørgsmålet om, i hvilken udstrækning eksisterende love og forordninger faktisk beskytter og promoverer indfødte folks interesser som „partnere“.

Handel med skind og produkter fra harpeseæl- og klapydsunger blev stoppet ved EF's Sældirektiv i 1983. Dette direktiv ødelagde stort set markedet for sælskind fra Grønland med meget alvorlige konsekvenser for inuits eksistensvilkår – såvel økonomisk som kulturelt. Dette skete på trods af, at inuit ikke jager sælunger, og at de sælarter, der faktisk jages i grønlandske farvande, hverken er truede eller omfattet af direktivet. Katastrofen er en konsekvens af den kraftige lobbyvirksomhed og de store mediekampanjer, som miljøorganisationer og dyreværnsforkæmpere iværksatte forud for vedtagelsen af direktivet. (Alle husker vel, hvordan begrebet „babysæler“ blev promoveret af en berømt fransk skuespillerinde).

Juristen Elaine Ward har i samarbejde med Det Danske Center for Menneskerettigheder belyst denne sag med udgangspunkt i international menneskerettigheds- og miljølovgivning for at fastlægge eksistensen og omfanget af de heri nævnte rettigheder, som indfødte folk har til en bæredygtig udnyttelse af omgivelserne. Det er sket gennem en grundig gennemgang af love, konventioner og institutioner, der har relevans for indfødte i relation til miljøet. Formålet er at få politikere og organisationer til at respektere og beskytte indfødte folks menneskerettigheder.

Resultaterne af undersøgelsen belyser de iboende konflikter mellem (1) de magtfulde dyreværnsforeningers (og andres) bevægelse for „ikke-udnyttelse“ (*no-use*) af ressourcerne – de ønsker at begrænse fangstmåder og -omfang langt ud over, hvad rimelige bevaringshensyn måtte diktere – og 2) indfødte folk verden over, der ønsker en bæredygtig udnyttelse af faunaen (*wise-use*, forstandig brug): „Indfødte folk hævder, at så længe de udnytter de levende ressourcer på en bæredygtig og human måde, og ikke truer nogen arter med udryddelse, så har de ret til at fiske og jage uden indblanding fra bevægelsen mod udnyttelse“ (s.11).

Første del af bogen gennemgår bindende og ikke-bindende lovgivning med hensyn til menneskerettigheder. Det er en glimrende oversigt og historisk gennemgang, præsenteret ud fra deres relevans for indfødte folk og rettigheder til ressourcudnyttelse og handel – specifikt inuit og sælfangst og -handel. Elaine Ward gennemgår og fortolker relevante paragraffer i blandt andet „de tre generationer“ af FN's menneskerettighedstraktater: civile og politiske rettigheder; økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder; og rettigheder i relation til miljø, udvikling og fred. Ud over det internationale apparat beskæftiger hun sig også med regionale (i denne sammenhæng europæiske) menneskerettighedsinstrumenter, og „lokale“ (*domestic*) love vedrørende menneskerettigheder (her den danske Grundlov af 1953 og den grønlandske Hjemmestyrelse fra 1978). Der nævnes kort – for kort – en række internationale og regionale instrumenter og sager. I alle tilfælde redegøres omhyggeligt for, hvilke muligheder og forpligtelser henholdsvis individer, folk og stater har for handling. Der lægges især vægt på staters ansvar for implementering af menneskerettighederne for indfødte folk.

Andet afsnit gennemgår bindende og ikke-bindende lovgivning med hensyn til miljøbeskyttelse – også på såvel internationalt som regionalt og lokalt plan.

Begge disse afsnit har for de fleste love og instrumenters vedkommende en vurdering af deres relevans og nytte for indfødte folk generelt i fangst- og handelssammenhæng. I løbet af gennemgangen udfældes en række „konstruktive midler“, som samles i bogens tredje del, der med et uimodståeligt ordspil er kaldt „Kalaallit Nunaat: Sealing the Future“ – at besejle/be„sæle“ fremtiden. Det drejer sig om

følgende med hensyn til fangst: eksistens og subsistens; kulturelle aspekter; ikke-diskrimination, lighed og respekt; uddannelse og oplæring; deltagelse og partnerskab; ytringsfrihed og retsmidler. Denne gennemgang refererer tilbage til de love og retsmidler, der allerede er behandlet, og rummer i sin grundighed da også en del gentagelser. „Konstruktive midler“ i handelssammenhæng er blot nævnt, ikke analyseret.

Elaine Ward konkluderer, at der i international lovsammenhæng allerede foreligger et grundlag, der støtter indfødte rettigheder til at udnytte naturressourcer og sikre adgang til internationale markeder for produkter, der stammer fra denne udnyttelse. Konklusionen opsummerer også det paradoks, der udspringer af, at menneskerettigheder gælder for alle. Ytringsfriheden for „babysæl“ beskytterne betyder, at inuits grundlæggende ret til liv trues.

Som konsekvens heraf udmønter bogens sidste kapitel (15) specifikke anbefalinger for at sikre effektiv implementering af de regler, som national og international lov allerede rummer, og for at forbedre grønlandske inuits rettigheder for at sikre selvforsyning og kulturel integritet. Anbefalingerne rækker fra forslag om en reform af Grundloven for at sikre grønlanderes (og færingers) ret til fuld selvbestemmelse (1), en separat forfatning for Grønland (2), at den danske regering skal arbejde for en ophævelse af sældirektivet (4), sikring af „intellektuel ejendomsret“ ved at traditionel økologisk viden beskyttes ved lov (7), at miljøorganisationer, der mener det godt, ændrer deres strategier, så de er i overensstemmelse med indfødte folks menneskerettigheder (11), til forslag om at internationale ikke-profit-organisationer registreres i FN-regi og opmuntres til at vurdere såvel de miljø- som menneskelige konsekvenser af deres projekter (Environmental Impact og Human Rights Assessments) før de iværksættes (14).

Indigenous Peoples between Human Rights and Environmental Protection er en brugsbog. Præcis fordi den er et arbejdsredskab og ikke en bog, der indbyder til at blive læst fra ende til anden, vil jeg foreslå, at man tager konsekvensen i næste udgave og forsyner den med et stikords- og sagsregister. Appendikser, der reproducerer nogle af de vigtigste love, erklæringer, pagter, konventioner og aftaler, ville forøge bogens nytteværdi. Det samme ville et noteapparat, der f.eks. redegør for hvilke lande, der har underskrevet en be-

stemt konvention (se f.eks. s.78-9), og forklarer specifikke juridiske termer. Og det ville lette læsningen, hvis man udskiftede de mange akronymer med mere mnemotekniske udtryk (det gælder f.eks.: UDHR/Universal Declaration of Human Rights; ICCPR/International Covenant for Civil and Political Rights). Forkærligheden for akronymer giver visse begreber karakter af at være tekniske termer, selv om de bruges i en ganske generel og hverdagsagtig sammenhæng (f.eks.: TEK/Traditional Ecological Knowledge, eller: ADR/Alternative Dispute Resolution). Et sådant denotationssystem er desuden unødvendigt følsomt over for unøjagtigheder og forlæmmelser.

Mens vi er i den tekniske afdeling, må det beklages, at den identifikation med bogstaver og tal, som kapitlerne åbenbart oprindeligt var planlagt med, er faldet ud af indholdsfortegnelsen, men stadig bruges som krydsreferencer i teksten (f.eks. s.34: „see [...] I.B.2“).

En indvending er også, at der optræder udsagn uden kildehenvisning, som f.eks. i citatet ovenfor (eller se f.eks. s.31-2). Det virker unødigt idylliserende og svækker troværdigheden med hensyn til en præcis fremstilling. Efterhånden som læsningen skrider frem, forekommer det dog rimeligt at antage, at sådanne udsagn bygger på officielle papirer fra organisationer og institutioner som ICC, Inuit Circumpolar Conference, og UNWGIP, FN's arbejdsgruppe for indfødte folk.

Hvis man ønsker at bruge Elaine Ward's bog til at gå aktivt ind på de konkrete handlingsforslag i bogens sidste afsnit, vil jeg anbefale, at man læser bogen sammen med Finn Lynges *Arctic Wars: Animal Rights, Endangered Peoples* (Hannover: University Press of New England, 1992).

1993 er gået. Uden markante ændringer i „partnerskabet“ mellem stater og indfødte folk. Men at gøre indfødte folk til lige partnere med stater er måske også mindre vigtigt end at sikre overholdelse af basale individuelle såvel som kollektive menneskerettigheder i forbindelse med en egentlig nytænkning, der udskifter den gængse beskrivelse af det globale samfund, som en „familie af nationer“, med en anden, der tager højde for den kompleksitet af internationale og regionale alliancer og magtrelationer, der er virkeligheden – nu som før. Og det er ikke for sent. Informationerne og handlingsforslagene samlet i Elaine Wards bog kan blive et nyttigt red-

skab for indfødte folk i bestræbelserne på at forhindre, at det næste tiår bliver endnu et upåagtet blålys: den 10. december 1994 indvarsles FN's tiår for verdens indfødte folk i New York.

I den forbindelse er Wards bog et uvurderligt redskab for indfødte folk, antropologer og andre, der ikke har international lov som fuldtidsbeskæftigelse. Her er den første sortering foretaget med en udvælgelse af instrumenter af relevans for indfødte folk, og her har den uindviede en chance for at få sat indhold og betydning på lidet informative betegnelser som Rio-, Stockholm- og Washington-erklæringer og -konventioner.

Repræsentanter for indfødte folk udtrykte både ved bogens præsentation i foråret og på FN's arbejdsgruppemøde for indfødte folk i juli 1994 tilfredshed med bogen – ikke mindst dens anbefalinger. Også de anser den for at være et nyttigt instrument for folk, der har behov for et internationalt bagland for at hævde deres rettigheder til fangst.

Men – med præsidenten for Inuit Circumpolar Conference, canadieren Caleb Pungowiyis ord, udtalt ved bogens lancering – „Det er kedeligt, at man er nødt til at skrive den slags bøger“.

Ulla Hasager
Institut for Antropologi
Københavns Universitet